

GÖNCZ LÁSZLÓ

NAGYON MEGSZERETTE PÁRTOSFALVA SZÉP VIDÉKÉT

KOLTAY ANNÁNAK, A KÖRNYÉK ELSŐ GYÁRTULAJDONOSA
FELESÉGÉNEK EMLÉKEI*

Adombvidéki (goricskói) kulturális rendezvényeknek mindig lelkes közönsége volt. A magyar nemzeti ünnepek tiszteletére szervezett pártosfalvi műsorok és más művelődési programok rendszeres látogatója volt egy kedves, őszintén mosolygó hölgy, akire azért figyeltem fel, mert mindig volt buzdító szava a szervezőkhöz, és szépen formált mondatokkal fogalmazta meg a gondolatait. Amikor megtudtam, hogy a határ menti tájegység egyik első gyártulajdonosának a felesége a rokonszenves Anna néni, személye és a származása még inkább felkeltette érdeklődésemet. Szerencsém volt, mert egy rendkívül széles látókörű emberrel beszélgethettem, akinek Pártosfalvára kerülése sajátosnak tekinthető. Amellett a „két haza” fogalomkörre vonatkozóan is érdekes gondolatokat fogalmazott meg Koltay Anna, annak ellenére, hogy az interjú idején már közel volt kilencvenedik születésnapjához.

OSZKÓ ÉS VASVÁR KÖZÖTT

Koltay Anna 1921. január 1-én született a Vas megyei Oszkón, a római katolikus vallású Horváth család legutolsó gyermekeként. Rajta kívül még három lány és egy fiú volt a családban. Anna jelentősen fiatalabb volt a testvéreinél. A rendkívül okos és talpraesett bátyja, aki a balatonfüredi gimnáziumban tanult, egy balatoni fürdés után tüdőgyulladásban fiatalon meghalt. Szorgalom és tanulás tekintetében ő volt Anna példaképe. Édesapját, aki Anna születése előtt két esztendővel tért haza az első világháborúból, egyetlen fia elvesztése nagyon megviselte. Az édesapa a háború idején négy évig szolgált a hadseregben. Megfordult a galíciai és az orosz fronton, ahol egy időben, valahol a Fekete-tenger mentén, egy soproni származású magas rangú tiszt kocsisaként szolgált. Felettese feltehetően kellemetlenségeket okozott számára, azért ellenszenvet táplált vele szemben. Ez volt az oka, hogy a segítségét soha nem vette igénybe, bár a tiszt felkínálta neki.

* Az írás a szerző rövidesen megjelenő, mélyinterjúkra épülő könyvének része.

Annát a gyermekkora Vasvár környékéhez kötötte. Az elemi iskolát a szülőfalujában látogatta és fejezte be. Végig kitűnő tanuló volt, mert nagyon könnyen tanult. A megélhetés nehéz volt a háború utáni évtizedben, nélkülözniük azonban szerencsére nem kellett, bár aránylag kis birtokon gazdálkodtak. Anna édesanyja a jegyzőségen dolgozott kisegítőként.

Horváth Anna az elemi iskola befejezése után Vasvárra került egyházi középiskolába, amelyet úgyszintén sikeresen befejezett. A diákok többsége a zárda keretében működő diákotthonban lakott, Anna azonban a közeli Oszkóról naponta járt be az iskolába. A leány-növelde hangulatát, értékrendet befolyásoló jellegét ennek ellenére megismerte. A napi program minden reggel az iskola melletti templomban kezdődött, ami szerves része volt az egyházi működtetésű tanintézmények oktatásának. A tanárai közül senkit nem emelt ki, mivel állítása szerint nagyon sok kiváló ember tanította, és a „rangsorolás” nem lett volna igazságos. Külön megemlítette azonban a német nyelvoktatás színvonalát, ami nagyszerű nyelvtudást biztosított a középiskolát befejező nemzedékeknek.

PÁRTOSFALVA, A VÁLASZTOTT OTTHON A II. VILÁGHÁBORÚ IDEJÉN

Anna szeretett volna egyetemre menni, a családi körülmények azonban ezt nem tették lehetővé. Egy ideig otthon segédkezett a ház körüli teendőkben, majd állásváltás mellett döntött. Tudásának és érdeklődésének megfelelő munkát akkoriban sem volt könnyű találni, de neki „kapóra jött” a második világháború időszaka, amikor a Muravidék ismételtén Magyarországhoz tartozott. Anna 1942. január 1-én került a pártosfalvi jegyzőségre. Azt megelőzően rövidebb ideig Oszkón is dolgozott hasonló munkakörben a helyi jegyzőségen. Mivel szülőfalujából a segédjegyzőt Urdombra (Fokovci) helyezték át jegyzőnek, Anna néhány hónappal később neki írt állás után érdeklődő levelet, amelyre pozitív válasz érkezett. Az említett ismerős ajánlására került Pártosfalvára, ahol akkoriban a vasszécsenyi származású Takács Ferenc volt a jegyző. Mivel új munkahelyén nem volt olyan munkaerő, aki az adóügyekhez értett volna, Anna – először alkalmazottként, majd segédjegyzői státusban – főképpen az adózással összefüggő teendőket látta el.

Pártosfalva környéke nagyon megtetszett Annának, amit befolyásolt, hogy a helybeliek rokonszenvvel fogadták. Másfél évig dolgozott ott, majd rövidebb időre a felsőcsatári jegyzőségre került. A kitérő után, ahol úgyszintén jó feltételek mellett dolgozhatott, Takács jegyző 1944 januárjában visszahívta Pártosfalvára. A jegyzőséghez akkoriban hét település tartozott; Pártosfalva mellett még Csekefa, Kisfalu, Berkeháza, Jánosfa, Szerdahely és Rátókólak. A hivatal épülete, amelyhez jegyzőlakás is tartozott (az interjú idején már nem állt), a Szerdahelyre vezető út mentén volt.

Annak ellenére, hogy abban az időszakban világszerte dúlt a háború, Annának kellemes élményei fűződtek az 1940-es pártosfalvi évekhez. A település akkoriban magyar jellegűnek számított. A környező szlovén falvakból származó emberek is valamennyien bírták a magyar nyelvet.

Családjukat a II. világháború idején nagyobb csapás szerencsére nem érte. A német megszállás, majd még inkább a nyilas hatalomátvétel után, mindenütt rosszabbra fordult a helyzet. Élelmiszert és használati cikket a háború utolsó hónapjaiban csak jegyre lehetett kapni. A jegyek a jegyzőségen voltak nyilvántartásban, és ők juttatták el szükség szerint azokat a lakossághoz. A kedvezőtlen politikai és gazdasági légkör ellenére Anna életében

akkor következett be a nagy elhatározás, amely egy életre Pártosfalvához kötötte. Ugyanis 1944. december 9-én férjhez ment Koltay Károly pártosfalvi gyártulajdonoshoz. Utána a jegyzőségen már nem vállalt munkát.

A második világháború utolsó szakaszában nagyon nehéz időszak köszöntött a vidékre. Először visszavonuló német csapatok érkeztek a faluba, és igénybe vették a Koltay-birtokot. Több helyiséget a németek saját céljukra használtak, és a gyár sem tudott azokban a hetekben zökkenőmentesen működni. A férje autóját is lefoglalták, majd elvitték. Amikor a háború végén megérkeztek az oroszok, Anna már várandós volt első gyermekükkel. Megjelent náluk két magas rangú tiszt, és közölték velük, hogy a házukat ideiglenesen hadikórháznak jelölték ki. Az épületből mindent kipakoltak. Ők egy szintén a család tulajdonában lévő kisebb házba kényszerültek beköltözni, ahol a férje szülei és idősebb bátyja lakott. Őket közvetlenül érintő erőszakoskodásra szerencsére nem került sor, és Anna tudomása szerint a szűkebb környéken sem akadt rá példa. Élelmet és italt azonban tulajdonítottak el az oroszok a szomszédos családoknál is. A rövid ideig tartó állapot idején orvosok és orvosnők tevékenykedtek az ideiglenes „kórházban”. Akkor sajnálatosan számos bútordarab és háztartási kellék elveszett.

A PÁRTOSFALVI KOLTAY-TEXTILGYÁR

A Koltay család a két világháború közötti időszakban Pártosfalva és környéke egyik legjelentősebb vegyeskereskedésének volt a tulajdonosa. Korábban a családnak malma is volt, hiszen Károly édesapja annak megépítésekor költözött a faluba Rátkólakról. Koltay Károly 1937-ben kötöttáru-gyárat alapított, és az azt követő években 45-50 munkást foglalkoztatott. A legtöbb alkalmazott Pártosfalváról származott.

Anna több évtized távlatából úgy értékelte, hogy a vidéki tekintetben tekintélyesnek számító családba nem volt könnyű beilleszkedni, de megbirkózott vele. Mindig nagyon sokat kellett dolgoznia, akár a háztartás vezetése, akár a gyermeknevelés terén, valamint később a munkahelyen is. Fiatalasszonyként főképpen a gyermekekkel volt elfoglalva, bennük lelta a legnagyobb örömét. Csak később, 1952-ben, amikor a gyermekek már valamennyire felszerepedtek, kezdett el az időközben nagy változásokon átmenő gyár irodájában dolgozni.

Az egypártrendszer önkényes intézkedései keretében a textilgyárat 1948. április 28-án államosították. A család tulajdonában lévő többi épületet az államosítás szerencsére nem érintette. A változáskor Károlyt, a férjét is menesztették egykori gyárából. Egy esztendő után azonban visszahívták üzemvezetőnek, miután belátták, hogy a párt döntés révén hivatalba helyezett személyek nem voltak képesek irányítani a vállalatot. Kolosa Sándor, aki akkoriban a helyi Néptanácsnak a titkára volt, Anna szerint helyesen mérte fel a helyzetet, és nagymértékben neki volt köszönhető a férje „visszahívása” saját gyárába.

Koltay Károly ízig-vérig üzletember volt, minden helyzetben feltalálta magát. Anna értékelése szerint amellet nagyon magyar érzelmű ember volt. A kommunista párt területi szerveinek a szemében ezért is komoly szálkának számított. Emiatt bizonyos mértékben folyamatosan zaklatták. Fél évre munkaszolgálatra is elvitték az Adriai-tenger menti Zadarba, aminek konkrét okát soha nem tudták meg. Anna számára az rendkívül nehéz időszak volt, mert egyedül maradt a négy kisgyermekkel. A kilátástalan hónapokban egyfajta menedéket a könyvek jelentettek számára. A kevés szabadidejét olvasásra használta fel, és mivel a családi könyvtárban bőven akadt olvasnivaló, könnyen talált érdekes tartalmat. A férjének az volt a szerencséje, hogy nélküle a gyár nem tudott sikeresen működni, így a későbbiek során

különösebben nem zaklatták. Megtúrték, mert a hasznukra volt. Koltay Károly közreműködésével a hatvanas évekig eredményes volt a termelés, majd ismét jelentős változásokra került sor. Új helyiségekbe telepítették át az üzemet; ekkortól öt esztendeig a muraszombati Mura Textilipari Vállalat részlegeként létezett, majd ismételten önállósult, és önálló vállalként működött. Koltay Károly 1975-ig, nyugdíjazásáig a vállalatnál maradt.

ÚJ HAZÁJÁT NAGYON MEGSZERETTE

Azután, hogy végérvényesen a Muravidékre került, Anna csak 1955-ben mehetett ismét haza a szülőfalujába. A rokonoktól érkező levelek nehézkesen azért eljutottak hozzá még a legszörnyűbb magyar–jugoszláv ellentét idején is, így rendelkezett oszkoji információkkal. Azokban az években nehezen élte meg, hogy a politikai körülmények mesterségesen elszakították attól a családtól, amelybe beleszületett. Összességében mégsem bánta meg, hogy a II. világháború alatti körülmények Pártosfalva szép vidékére sodorták. Az új környezetet elfogadta új otthonának.

Amennyire futotta idejükből, néha elutaztak az akkori Jugoszlávia különböző tájaira. Később, a hatvanas évek után, Magyarországra is gyakran mentek. A férjének szerencsére volt autója, ami a közlekedést – a korlátozott tömegközlekedési lehetőségek ellenére – lehetővé tette. A népes család, valamint leányaik tanulási kötelezettségei túl sok mozgásteret mégsem tettek lehetővé számukra. Neki a legfontosabb mindig a gyermekek voltak, és az ő sikereiknek tudott a legjobban örülni.

Kicsi korukban gyermekeik csak magyarul beszéltek. Ennek ellenére – bár Anna véleménye szerint magyar érzelmű család voltak – a négy leányt mégsem a magyar tagozatba írták. Bár az ötvenes években még voltak a Muravidéken magyar általános iskolai tagozatok, a Koltay házaspár mégis úgy döntött, hogy gyermekeiknek a szlovén környezetbe való sikeresebb beilleszkedése érdekében a szlovén tannyelvű általános iskolai tagozatba íratják be őket. Döntésüket – Anna elmondása szerint – senki nem befolyásolta, nyomást nem gyakoroltak rájuk. Az elhatározást utólag is helyes döntésnek értékelte. Határozottan állította, hogy „ha Szlovéniában akarnak élni és érvényesülni, akkor tökéletesen meg kell nekik tanulni szlovénul! Ez volt a véleményünk.” Példájukat a szűkebb környezetükben, Pártosfalván és a környékbeli falvakban többen követték.

Anna elmondása szerint ő engedékeny természetű volt, azért vita nélkül elfogadta férje javaslatát arra vonatkozóan is, hogy a gyermekek az édesapjuk után evangélikus vallásúak legyenek. Férje hosszú életet élt, hiszen életének kilencvenedik esztendejében, 1997-ben hunyt el. Négy lányuk közül kettő orvosi, kettő pedagógusi pályát választott.

Amennyiben az életet újra kezdhette volna, Anna, aki a vele készített interjú után bő két évre sajnos eltávozott az élők sorából, néhány dolgot mindenképpen máshogy alakított volna az életében. Hogy ezen pontosan mit értett, soha nem fogjuk megtudni, annyit azonban elárult, hogy otthonául akkor is a Muravidéket és Pártosfalvát választaná. Nagyon megkedvelte és megszerette ezt a vidéket, és elfogadta hazájául. Ettől függetlenül Magyarországot is nagyon szerette. Büszkén állította, hogy ő mindig magyarul érzett, és megmaradt magyarnak. Az interjúban úgy nyilatkozott, hogy „a szülőföldemre is mindig hazamegyek”.

(Az interjú 2009. december 23-án készült Koltay Anna pártosfalvi otthonában.)